

GEORGE ORWELL'IN HAYVAN ÇİFTLİĞİ ADLI ESERİNDE "ÖTEKİ" VE "ÖTEKİLEŞTİRME"

"The Other" And "Othering" In George Orwell's Novel Named Animal Farm

Reference: Bölükmeşe, E. & Gülcan, A. (2020). "George Orwell'ın Hayvan Çiftliği Adlı Eserinde "Öteki" Ve "Ötekileştirme"', International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(39): 2731-2739.

Dr.Öğr.Üyesi Engin BÖLÜKMEŞE

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6482-7512>

Ayşe GÜLCAN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat A.B.D., Eskişehir/TÜRKİYE
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7655-6692>

ÖZET

Çalışmada George Orwell'ın Hayvan Çiftliği romanında söz konusu "öteki" ve "ötekileştirme" kavramları, sosyolojik inceleme yöntemine uygun imgebilimsel bir yaklaşım ile ele alınmıştır. Hayvan Çiftliği, Rusya'da yaşanan sosyalist devrime ithafen yazılmış, karakterlerden her birinin devrimde adı geçen kişi ve olayları temsil ettiği alegorik bir roman niteliği taşımaktadır. Orwell bu eserde, çiftlik sahibi ve onun yönetim sistemine karşı ayaklanarak kendi toplumunu kendi kurallarıyla inşa eden bir grup çiftlik hayvanının hikayesini sosyalizm eleştirisi bağlamında aktarmaktadır. Romanda hegemonik düzenin getirdiği unsurlarla beraber hayvanlar tarafından yeni bir bilincin kurulması, hiyerarşik bir ideolojinin varlığı ile anlam kazanır. İdeolojik anlamda sosyalizme yatkın olmasıyla bilinen yazar, birden fazla hükümetin ve yönetim sistemlerinin olumsuz yönlerine yer vererek buna yönelik gönderme ve eleştirilerini, "öteki" ne bakış üzerine kurmuştur. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Hayvan Çiftliği romanının da temelinde yer alan ve hayvanlar ile imgelemiş, toplumsal diyalektik ilişkiler çerçevesindeki "ötekileştirme" süreci ile beraber gelişen "öteki" nin saptanıp incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Hayvan Çiftliği, Öteki, Ötekileştirme, Hegemonya, George Orwell

ABSTRACT

In this study, the concepts of the "the other" and "othering" in George Orwell's novel named Animal Farm is analyzed with an imagological approach using the method of sociological analysis. Animal Farm is an allegorical novel written as a tribute to socialist revolution in Russia, in which each character represents the person and events involved in the revolution. In this novel, Orwell conveyed the story of the farm owner and a group of farm animals who rebelled against his management system and built their own society by their own rules, in the context of his critique of socialism. In novel, the establishment of a new consciousness by animals with the elements provided by the hegemonic order have a meaning by the existence of a hierarchical ideology. The author, who is known to be ideologically prone to socialism, has based his reference and reviews to "the other" by referring to the negative aspects of more than one government and management systems. Within this context, the objective of the study is to determine the "other", which is at the basis of the Animal Farm and imagined with animals, emerged with the process of "othering" within the framework of social dialectical relationships.

Key words: Animal Farm, The Other, Othering, Hegemony, George Orwell

1. GİRİŞ

XX. yüzyıl İngiliz Edebiyatında roman, deneme ve eleştiri gibi farklı türlerde verdiği yapıtlarıyla döneminin en önde gelen isimlerinden biri olan George Orwell asıl adıyla Eric Arthur Blair, çalışmalarındaki toplumsal adaletsizlik karşısındaki bilinci ve totalitarizm konusundaki tavrı ile edebiyat dünyasında büyük yankı uyandırdı. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından değişen toplumsal düzen ve bu düzen içerisindeki adaletsizliğe bir baş kaldırı niteliği taşıyan Hayvan Çiftliği ve "Big Brother" kavramıyla özdeşleşen Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı romanları aracılığıyla sosyalist devrime yönelik güçlü fikirleri yazınsal kariyerinde önemli bir etki yarattı. *İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yazdığı Hayvan Çiftliği, Stalin rejimine karşı sert bir taşlamadır. Orwell'in en çok tanınan yapıtlarından Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, bilimkurgu türünün klasik örneklerinden biri olmanın yanı sıra, modern dünyayı protesto eden bir romandır. (Orwell, 2019,7).* Orwell, yazmaya başladığı o ilk andan itibaren hiçbir zaman özgünlüğünü kaybetmemiş, ölünceye dek aynı istikrarla, eserlerini kaleme almaya devam etmiştir. Öyle ki, kişisel deneyimlerinden izler taşıyan eserlerinin aynı zamanda dönemin ve insanın toplumsal sorunlarına

ayna tutan bakış açısıyla harmanlanması, onu diğer yazarlardan ayıran en önemli özelliklerindedir. 21 Ocak 1921’de hayata veda eden Orwell, ardında onlarca roman ve sayısız makale bırakmıştır.

Modern fabl niteliği taşıyan Hayvan Çiftliği’nde Orwell, efendi/köle, başka bir ifadeyle ast/üst diyalektiği çerçevesinde lider konumda olanların, kendilerinden olmayanlara karşı takındıkları tavır ve tutumları ile gelişen ötekileştirme sürecine yönelik anlatımlarıyla bir devrim trajedisini tüm çıplaklığıyla yansıtmıştır. *Liderler astlarını iki ana grup altında kategorize etmektedirler. Bunlardan ilki lidere yakın olan, verilen kararlara katılan, güven ilişkisi bulunan “grup içi” üyeler, ikincisi ise lidere daha az sempatik gelen, yakın çemberin hemen dışında yer “grup dışı” üyelerdir (Yağbasan-Şiş, 2006,270).* Ast/üst veya efendi/köle diyalektiğinde astlar, liderlerinin zalim ve baskıcı davranışlarına maruz kaldıkları zaman onlara karşı son derece saygılı ve itaatkar davranırken; hiyerarşik açıdan roller değiştiğinde ise eskiden ast olan şuan ki liderin, kendi astlarına oldukça acımasız davranıp ötekileştirdikleri gözlemlenmektedir. *Efendi-Köle diyalektiğine göre bir insan içinde hem köle hem de efendi ahlâkını barındırmaktadır. Köle her ne kadar efendisine karşı hınç duysa da onaylanmak için ona ihtiyaç duymaktadır. Varlığının temini için kusursuz bir köle olmalıdır. Buna karşın efendi kölesini aşağılamaya ve yok saymaya devam ettikçe kendisinin efendiliğini kanıtlamaya çalışmaktadır (Küçükalp, 2010,55).* Anlaşılacağı üzere, efendi kendi mevcudiyetini, kölenin varlığına borçludur fakat onun varlığını küçümseyerek ancak efendiliğini sürdürebilmektedir. *Bütün hayvanlar eşittir ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir (Orwell, 2018,147).* Orwell’in bu ikonik sözünden de anlaşılacağı üzere zamanla bu ifade, Hayvan Çiftliği’nin özgürlük ve adalet adına kurduğu yeni düzenin ana ilkesi haline geldi. Herkes özgürlüğün tadını çıkarmakla birlikte, bazı gruplar bundan hoşnut olmayarak daha çeşitli ayrıcalıklara sahip olmak istemeleriyle bu istencin, sonuçta tüm sistemin temelini kökten sarstığı gözlemlenmektedir. *Orwell bu ilkenin insanlara eşitlik vaat eden sistemler tarafından da kabul edildiğini ifade etmiştir (Bozkurt-vd,2018,320).* İnsanların ve işçilerin emeğini sömüren bir ideolojik sistemi yıkmaya mücadelesinde, özgürlük ve eşitlik arayışı en temel ilke olmalıdır fakat yazar, insanların bu prensibi desteklemeyip kendilerine yeni otokratik liderler yaratmalarının emek ve eşitlik adına ciddi bir çelişki olduğuna inanarak bu gerçeği, Hayvan Çiftliği’nde yarattığı kurgu ve karakterler aracılığıyla katı bir şekilde eleştirmektedir.

2. BİR KAVRAM OLARAK “İMGE” VE “ÖTEKİ”NE BAKIŞ

İmge, günümüzde edebiyat, psikoloji, felsefe gibi birçok farklı alanda karşımıza çıkan bir kavram olarak görülmektedir.

Bu kavramın bizler için önemli olan araştırma alanı ise, literatürdeki kullanımı olacaktır. İmge, bir yazarın zihninde tasarladığı olguların, “öteki” nin etkisiyle kağıda dökülmüş hali olarak görülmektedir. İmge, insanın bilinçaltında ortaya çıkan ve herhangi bir dürtü ile aklımıza gelen ilk resimler ya da düşüncelerdir. İnsanların algıladıkları bu imajların dışı vurumunu ise kendi iradeleri ile yaptığı bilinmektedir. *İmge, bireysel bir tepki ya da dışı vurum olarak algılanabilir. Yazar, dış dünyadan gelen uyarıcıların etkisi ile algılama, yordama ve dışı vurum süreçlerini gerçekleştirmesi sonucunda öznel bir doğrunun sembolik ifadesi olan imgeyi yaratır. O halde imge bizlerin bilinçaltımızı kontrol eden dürtülerin dışı vurumudur (Ulağlı,2006,5).* İmge veya imaj (image) sadece edebiyat alanında değil felsefe, psikoloji ve sanat gibi alanlarda da varlığını sürdürmektedir. Bu yüzden ki imge veya imaj kelimesinin farklı kaynaklarda da yine birçok farklı tanımla karşılaşılmaktadır. *Bir nesneyi doğrudan doğruya yeniden tanımaya yarayacak bir biçimde göz önüne seren şey, duyu organları ile algılanmış olan bir şeyin somut ya da düşünsel kopyasıdır (Akarsu,2004,104).* Akarsu’nun da felsefe alanı için tanımlamış olduğu imge, herhangi bir somut veya soyut bir olguya ulaşma zorunluluğunun olmadığını aktarmaktadır.

İmge, edebiyattaki kullanımı ile yazarın iç dünyasını, duygularını ve düşüncelerini aktardığı çağrışımlar ve söz sanatları olarak tanımlanmaktadır. İmgeler, yazılan eserden yola çıkılarak yazarın deneyimlerini, düşünceleri, ön ve kalıpyargılarını gözler önüne serebilecek bir değer olarak görülmektedir. Algı ve imgeleme arasındaki kavram bütünlüğünü açıklamak gerekirse; *algılama her zaman doğrudur ama buna karşılık imgeleme yanlıştır. Bir yargılamanın sonucunda meydana*

gelen imgeleme, yargı gücünün bir parçasıdır (Aristotle,1941,587). Böylece algılama, düşünmeyi; düşünme de imgelemeyi doğurur. Yanlış düşüncelerin üremesine sebebiyet veren etimolojik, cinsiyetçi ve dini kalıp yargılar, toplumun ve bireylerin birbirlerine nefret vasıtası ile “öteki” gözüyle bakmasını sağlamaktadır. İmge birçok disiplinde karşımıza çıkabilen karmaşık bir yapıdır. Edebiyat boyutu ile imge, yazarın kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kullandığı çağrışımlar veya söz sanatı, özellikle de eğretilme ya da benzetmeleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Ulağlı,2006, 3). Edebiyatta imge, edebiyatın dünya üzerinde yeni bir boyut kazanmasında çok büyük bir etken olmuştur, dolayısıyla da edebiyat dünyasında bir yardımcı unsur görevi taşıdığını söylemek mümkündür. Kula, imge için şunları söylemiştir: İmge araştırmaları, topluluklar arasındaki insancıl ilişkileri ve iletişimi zorlaştıran tarihsel birikimi açığa çıkarmaya, iki kültürü ve o kültürler içinde yetişmiş insanları birbirlerine yakınlaştırmaya olanak sağlar (Kula,1992,15). Bu da imgenin, insani ilişkiler çerçevesinde yeni bir boyut kazandırdığını ve yeni değerler ortaya çıkardığını göstermektedir.

Türkçe’de öteki kavramı, “sözü edilen veya benzer iki şeyden önem ya da yer bakımından uzakta olan”, “öbür, öbürü” (Püsküllüoğlu, 2000,760) şeklinde tanımlanmaktadır. Uygur, öteki kavramı ile ilgili şu ifadeler yer vermiştir; *tek ben ile kendin, kendisine “ben” diyebilen başka bir “ben”in “sen” i olarak kavramadıkça gerektiği gibi tanıyamaz (Uygur,1997,95). Jung’a göre ise, eğer “öteki”ni arayacaksak, kendimizdeki benliğimizden öte duran ve nesnellik tanıdığı ruhun içeriklerine bakmamız gerekmektedir (bknz. Jung, 2005,7). Başka bir ifade biçimiyle ise “öteki” ben veya bizden farklı olan ya da farklı olarak tanımlanmış olandır [...] “Öteki”ne yüklenen ifadeler aslında bizim olmak istemediğimiz durumlardır ve çoğunlukla ön yargılarımızı içeren yaklaşımlardır. Bir başka ifadeyle “Öteki” bir nevi “Ben”in aynada yansımasıdır (Özsüer,2012,269). “Öteki” ile aramızdaki kültürel değerler, inanç ve sistem farklılıklarını anlamlandırmak ve tanımlamak için oluşturduğumuz imgeler, “öteki”ni anlamlandırma aşamasında kalıpyargı ve önyargı kavramlarını beraberinde ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla toplum tarafından bireye hazır olarak sunulan imgeler “kalıpyargı” ise, kalıpyargıların davranışa dönüştürülmesi de “önyargı” olarak adlandırılmaktadır. Önyargı çoğu zaman olumsuz bir tavır, davranış veya bir tutum olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, bir grubun (dini, etnik, cinsiyet, ırk, vb.) tamamına, ya da bir gruba ait olduğu için belli bir bireye yöneltilen, değişmeyen ve genellemeci olumsuz tutum olarak da tanımlanmaktadır.*

Ön yargı ve kalıp yargının bir sonucu olarak ortaya çıkan “ötekileştirme” edebiyat eserlerinde genellikle, kişi veya grupların kendilerince belirledikleri norm veya normlar dışına çıkan kimselere yönelik sergiledikleri tavır ve davranışlar bütünü ifade etmektedir. *Belirli kesimlerin öteki ve yabancı olarak tanımlanması sürecinde, bu kimlikleri belirleyenlerin, ötekileri ilkel ve modernite öncesi toplum üyeleri olarak tanımlayarak, ötekilerin belirgin dış farklılıklarından ya da davranış biçimlerinden yola çıktıkları görülmektedir. Bu noktada: konuşma tarzı, ten rengi, köken, din, meslek gibi çoğunlukla nötr ve olumsuzlanan semptomlar referans alınmaktadır (Onur, 2003, 259). “Öteki” yi anlamlandırma aşamasında “ben” veya “biz” olanın karşı kutbuna yerleştirilen bu kavram, “ben” den ya da “biz” den olmayan ayırımından hareketle çoğunlukla düzen bozan, sorun çıkaran, bir toplum veya bir grubun gerektirdiği şekilde davranmayanlara yönelik olumsuz bir anlam ifade etmektedir. Her ne kadar “öteki” ve “ben”/“biz” kavramları birbirlerinin karşı kutbunu oluşturan iki ayrı ucun temsili olsalar da, biri olmadan diğerrinin varlığından da söz edilememektedir. Başka bir ifadeyle, aslında “öteki” nin varlığı “ben”in varlığını mutlak kılmakta ve onla beraber varolmaktadır. “Öteki” olan “ben”in mevcudiyetinin kanıtlanması aşamasında olumsuz anlamda kurucu bir unsur görevi taşısa da, bir toplumda “öteki” nin varlığı ait olduğu kültürel kimliğin tanınmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Öteki sorunu özellikle varoluşçu felsefede irdelenmiştir. Varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden Sartre’da öteki, dünyayı algılayışımızı donuklaştıran, kavrayışımızı zorlaştıran, bir başkasının olumsuz bakışı olarak kullanılır. Öteki, benim varlığımı, varoluşumu çalardır. Birey kendine ait bir dünya kurar, onu oluşturur ve dünyaya o kurduğu pencereden bakar (Kundakçı,2013,71). Geçmişten günümüze “öteki” sorunu, ortaya çıktığı toplumlarda, bir grup veya bireyler arasında yarattığı çatışma ve*

ikiliklerle, yazar ve eleştirmenlerin yapıtlarında birbirinden farklı bağlam ve anlatım türlerinde sık sık yer verdikleri önemli bir konu olmuştur. Kimi yapıtlarda “ötekileştirme”ye başvuran kahramanın ilerleyen süreçte aslında “ötekileşen”in kendisi olduğunu farketmesiyle yaşadığı içsel çatışmalar anlatılmaktadır. *Anlatıcı ötekileştirdiği insanlardan biri olduğu gerçeğiyle yüzleşir. Bu açıdan ötekileşen aslında kendisidir (Genç,2020,462)*. Orwell’in Hayvan Çiftliği adlı romanında, efendi/köle diyalektiği çerçevesinde temellendirilen “öteki” ve “ötekileştiren” lerin zamanla yer değiştirmesiyle “öteki” bilincini yıkmaya çalışarak kendi bilinçlerini yeniden var eden bir grup çiftlik hayvanının yeni toplumsal düzen içerisindeki konumları, alegorik bir anlatım biçimiyle aktarılmıştır.

3. BİR DEVRİM TRAJEDİSİ ROMANI: HAYVAN ÇİFTLİĞİ

George Orwell’in Türkçe’ye Hayvan Çiftliği olarak çevrilen özgün adıyla *Animal Farm* adlı eseri, gerçek bir sosyalizm eleştirisi niteliği taşımakla birlikte yazarın II. Dünya Savaşı ile ilgili deneyimlerinden yararlanarak kaleme aldığı bir eserdir. Kitap, bir hayvan çiftliğinde geçen hayvanlar arasındaki yaşanmış hikayeleri konu alan ve bu hayvanların insanların yaptığı zulüm karşısında bir baş kaldırıyla bu durumdan kurtulma serüvenini anlatmaktadır. Orwell hikayesini politik bir alegori olarak çerçeveler; her karakter Rus Devrimi’nden bir figürü temsil etmektedir. Yaşlı domuz Major, barışın, eşitliğin ve adaletin hakim olduğu sistemden yana bir karakter olarak Karl Max’ı, çiftliğin asıl insan sahibi Bay Jones, etkisiz Çar II. Nicholas’ı, Napoleon Joseph Stalin’i, “bütün hayvanlar eşittir” felsefesinin destekçisi olan Snowball, Leon Troçki’yi ve Squealer, Vyacheslav Molotov gibi Bolşevik liderliğin kilit üyelerini temsil ederken, diğer hayvanlar ise, Rusya’nın işçi sınıflarını temsil etmektedirler.

Çiftliğin liderliğini üstlenen domuzlar, güçlü bir dil hakimiyetine sahip yegane hayvanlardır. Snowball, *Animalism* felsefesini oluşturan ve yoldaşlarını hitabet gücüyle ikna eden güzel bir konuşmacıdır. Squealer, kontrolü sağlamak için yalan söyleme ve hikayeleri döndürme konusunda ustadır. Örneğin, diğer hayvanlar Boxer’ın acımasız kaderine üzüldüklerinde, Squealer öfkelerini yatıştırmak ve konuyu karıştırmak için çabucak bir kurgu oluşturmaktadır. Napoleon ise Snowball kadar akıllı olmasa da, kendi görüşünü empoze etme becerisine sahiptir. Hayvan Çiftliği karakterleri, farklı zeka seviyelerine sahip oldukları için, güç ve komuta fikrine çeşitli tepkiler verir. Dilin kullanımı ve okuma yeteneği hayvanların lideri takip etme isteğinde büyük rol oynamaktadır. Zekanın farklı bileşenleri, bir hayvanın diğer karakterleri kontrol ve gücüne verdiği yanıtı büyük ölçüde etkilemektedir.

Napoleon, Snowball ve Squealer, *Old Major*’ın hayvanların özgürlük ve eşitlik hakkına sahip oldukları fikrini, *Animalism* adını verdikleri bir düşünce sistemine dönüştürürler. Hayvancılığın temel inançları, büyük ahırın duvarına boyanmış Yedi Emir’de ifade edilmektedir. Bununla birlikte, domuzlar git gide daha fazla güç elde ettikçe, *Animalism* tek bir ilkeye indirgeninceye kadar ahırda boyanmış emirleri değiştirirler ki bu, *Old Major*’ın desteklediği *Animalism İdeolojisi* olarak benimsenen “bütün hayvanlar eşittir” görüşünün neredeyse tam tersidir: *Bütün hayvanlar eşittir ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir (Orwell, 2018,147)*. Kitabın sonunda, diğer hayvanların, domuzların çiftlik sahibi insanlar kadar zalim ve baskıcı hale gelmelerini farketmişlerini betimlemektedir. Orwell kitabın sonuyla, ona sahip olan ve onu haklı çıkarmak için kullanılan ideoloji ne olursa olsun, politik gücün her zaman aynı olduğu argümanını ortaya koymakta ve iktidarın yozlaştırıcı doğasının tüm siyasi sistemleri başarısızlığa mahkum ettiğini öne sürmektedir. *Çiftlik hayvanlarının insanlara başkaldırmalarındaki temel amacı kendilerinin yönetime geçerek insanlardan kaynaklanan zulumdan kurtulmaları, bu sayede adil, eşit ve daha iyi koşullarda yaşama isteğidir. (Çiftçi,2013,15)*. Politik ve anti-ütopik bir roman niteliği taşıyan Hayvan Çiftliği’nde sömürgeci insan efendilerini deviren ve kendi başlarına eşitlikçi bir toplum kurma isteği ile yola çıkan hayvanların zeki ve gücü seven liderleri olan eski insan efendilerinden daha baskıcı ve adil olmayan bir diktatörlük oluşturdukları gözlemlenmektedir.

Orwell, bu roman ile başlangıçta daha özgür ve eşit bir yaşam felsefesiyle yola çıkan hayvanlar arasındaki bir grubun amacından sapmasıyla, eşitlikçi ve adil bir ideolojik felsefe güden yönetim sistemlerinin nasıl olması gerektiğini okura sorgulatmaktadır.

4. GEORGE ORWELL'İN HAYVAN ÇİFTLİĞİ ADLI ESERİNDE “ÖTEKİ” ve “ÖTEKİLEŞTİRME”

İmge incelemesine geçmeden önce söz konusu araştırma bağlamında adı geçen “hegemonya” kavramına değinmek yerinde olacaktır. Hegemonya, *hem yönetici bir sınıf olarak proletaryanın hem de yönetimin uygulanmasına ilişkindir. Bu egemen sınıfın, karşıt gruplar üzerinde zorunlu olarak uygulayacağı zorlama demektir. Fakat bu proletarya ile işbirliği yapmaya hazır olan ve bu tutumuna etkinlik kazandırılması söz konusu olan müttefiklerinin fikir ve kültür alanında yönetilmesi de demektir. Hegemonya yönetimin olumlu yönünü de geliştirir (Gramsci, 1997, 28).* Başka bir ifadeyle, *hegemonya kavramı, Weber açısından ise, “doğal üstünlük miti” ya da “bir statü düzeninin meşrulaştırılması” olarak görülür. Hegemonya, gerçekte, “rıza”nın ihmal edilmesi demektir (Aytaç,2004,119)* Daha önce de söz ettiğimiz gibi George Orwell'in Hayvan Çiftliği, devrim ve yönetim ideolojisi hakkında politik bir alegori olmasının yanı sıra Batı'da Rus Devrimi'nin tarihine yönelik realist eleştiri türünün en ünlülerindedir. Roman, çiftlik sahibini deviren bir grup hayvanın hikayesi aracılığıyla totaliter egemenlik, ideallerin yozlaşması ve dilin gücü temalarını *ötekileştirme* aracılığıyla araştırmakta ve insanları kontrol etmek için dilin nasıl kullanılabileceğini göstermektedir.

Romanda, hayvanların emeklerinin sömürülmesi, alt sosyal sınıf ile kapitalist sınıf arasındaki kaçınılmaz ilişkiyi doğrular niteliktedir. *Nietzsche tarafından Efendi-Köle Ahlakı olarak kavramlaştırılan bu ilişki, Hegel'de Efendi-Köle Diyalektiği ile açıklanır (Bozkurt-vd, 2018,322).* Bu ilişki, romandaki ast-üst diyalektiği çerçevesinde, çalışmamızın da esas konusunu oluşturan hegemonya bağlamında gelişen “öteki” nin varlığını doğurmaktadır. *Hedef kişi ve grupların toplumun gözünde ‘haksız’, ‘meşruiyet dışı’ veya ‘eksik’ hale gelmesi/ getirilmesine vurgu yapan ötekileştirme süreci; kabul gören normatif sınırların dışında kalan grup veya kişilerin olumsuz kategorilerle işaretlenmesini ifade etmektedir (Polat-Kaya,2017,41).* Romanda, başta efendi konumundaki çiftlik sahibi insanların, hayvanlara karşı gösterdikleri baskıcı tavır, sonrasında yönetimi devralan çiftliğin yeni lideri konumundaki domuzların diğer hayvanlara uyguladıkları daha otoriter ve adil olmayan tutum, bir *ötekileştirme* eyleminin ürünü olarak görülebilmektedir. Bu eylem, bireylerin ait oldukları grupların ortak çıkarlarını korumak için kendilerine veya gruplarına karşı daha fazla anlayış ve hoşgörü, diğer gruplara karşı daha azını gösterme eğiliminde olmalarıyla açıklanabilmektedir.

Ötekileştirme süreci farklı olanı anlamak, onlarla empati kurabilmek ve uyumlu bir sosyal yaşam kurabilmenin önündeki en büyük engellerden birisidir (Sağlam-Yaşar,2017,135). Ötekileştirme kavramının özümsemesi aşamasında, “dışlama” veya diğer bir deyişle “yabancılaşma” olarak da bilinen kavramlarla ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda şu sonuca ulaşmak mümkündür; *başka grupları dışlamak, kendi grubunu ise yüceltmek farklı motivasyonlar sağlamaktadır. Her dışlama, grup içi sosyal bağı da pekiştirmekte; dışlananların, kötü veya ‘riskli’ olduğuna inanmak grup içinde güvenlik duygusuna hizmet etmektedir (Arar-Bilgin,2010,5).* Romanda iki karşıt diyalektik bağlamda araştırdığımız *öteki* kavramının, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi birey veya grupların bilinçaltlarındaki bastırılmış dürtülerin izdüşümü olarak yer ettiğini hatırlatmakta fayda vardır.

Nitekim Freud, bu konu hakkında şunları söyler; *insanın kendi kendisine bile itiraftan kaçındığı, kendi kendisinden saklayıp gizlemeye baktığı, dolayısıyla tüm karşıkoymalara rağmen kendilerini açığa vurur gibi olduğu vakit yan yoldan geriye çevirdiği ve kafasından kovup uzaklaştıramadığı bir takım şeyler var (Freud,1994,14).* Alıntıdan hareketle, çalışmamızda hegemonya bağlamında ele aldığımız *öteki* ve *ötekileştirilen* birey ve grupları incelerken, Freud'un psikanalitik kuramı, bize bu düşüncenin aslında bilişsel bir güdünün imgelerle dışavurumu olduğunu hatırlatmaktadır. Özkan, bu bilişsel dışavuruma dair roman hakkında şu ifadeye yer vermiştir: *Bu roman George Orwell'in bir yönetim biçimi hayalinin nasıl diktatörlüğe dönüştüğünü hayvanlar üzerinden anlatmasıdır. (Özkan,2018,1435).* Yine benzer bir ifadeyle, *Orwell'in hakikat ve ahlak özlemi, onu, hakikati*

sistematik olarak çarpıtılarak ve tarihi kendi amaçlarına uyacak şekilde sürekli yeniden yazarak iktidarını sürdüren hükümete karşı gizlice isyan etmeye yönlendirmektedir* (<https://www.britannica.com>, 14.10.2020).

Romanda asıl üstünde durulması gereken, totaliter rejim ve hiyerarşik düzenin alt basamağında öteki veya ötekileştirilen iken, kurdukları düzen içerisinde lider konumuna eriştiklerinde artık ötekileştiren olarak var olan domuzların işlevidir. Başta eşitlik ile başlayan mücadele sonucunda kazanılan veya kazanıldığı zannedilen o zafer günleri, mevcut otoriter rejimin yöneticisi konumunda olan Snowball'un çiftlikten gitmesi ve iktidar olgusunun devreye girmesiyle her şeyin değişmeye başladığı, artık eşitlikçi bir yapıdan bahsedilemediği günlere bırakmıştır yerini. *Aslında herhes kendi gücü ve yeteneğine göre iyi çalışıyordu. Hiç kimse çalıp çurpmıyor hiç kimse kendine ayrılan tayın konusunda homurdanıp söylenmiyordu; bir zamanlar çiftlikteki hayatın olağan özelliklerinden sayılan kavgalar, ısırmalar, kıskançlıklar neredeyse tümüyle ortadan kalkmıştı (Orwell, 2018,69).* Burada hayvanlar kurallarını ortak olarak koyduklarından bir uzlaşmaya varıldığından her şeyin yolunda gitmekte olduğundan bahsedilmektedir. *Napoleon arkasında köpekleri ile bir zamanlar Koca Reis'in konuşma yaptığı yükseltiye çıktı ve artık Pazar sabahları toplantılarına son verileceğini açıkladı [...] Hayvanlar pazar sabahları gene bayrağı selamlamak, İngiltere'nin Hayvanları şarkısını söylemek ve haftalık buyrukları almak için toplanacaklar, ama tartışmalara asla izin verilmeyecekti (Orwell,2018,72).*

İktidarı elinde bulunduran grubun üyeleri artık diğer hayvanları denetim altına almaya başlamış ve bu süreç en nihayetinde eşitlik ilkesinin ihlaliyle sona ermiştir. Sonunda çiftlikte yönetime karşı bir tutumla çeşitli söylentiler dolaşmaya başlamıştır. *Sonuç olarak başlangıçta eşitlik ve özgürlük temelinde gerçekleşen hareketin güç istenci bağlamında iktidar arzusu ile yolundan sapmasına verilen anlamlı bir eserdir [...] İktidar istenci güç istenci ve tahakküm kurabilme, denetleme, yönlendirme gibi birçok unsuru kapsamaktadır (Özkan,2018,1437).* Yönetimin güç kullanma biçimlerini göz önüne aldığımızda, çeşitli özgürlük, adalet ve eşitlik vaatleri ile sözde uygulanan demokratik seçimler yoluyla güç kazanan birey veya grupların vaad edilen ile bunlara yönelik uygulamaların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği konusunda bir takım çelişkiler görmek mümkündür. Bu da bize gösterir ki; romanda da gözlemlenebildiği üzere iktidarı elen alan yöneticiler, hiyerarşik açıdan vardıkları tepe noktasının ardından, kendilerinden daha güçsüz ve daha alt kademede gördüklerini ötekileştirmekte, onların istek ve ihtiyaçlarını göz ardı etmektedirler. *Hayvanlar arasındaki yönetsel ilişkiler, konulan kurallar ve bu kuralların zamanla yönetici hayvanlar olan domuzların lehine değişmesi, yönetsel süreçte yöneticinin kim olduğunun çok ta önemli olmadığını, her yöneticinin diktatör ve otoriter eğilim taşıdığını, ne kadar demokratik duygular taşısa bile yönetim sürecinde bu kişilerin otoriter eğilim sergileyen bir karaktere zamanla dönüşecekleri hiciv kullanılarak çiftlikte yaşayan hayvanlar üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır (Çiftçi, 2013,15).*

Bu durumda, önceki ve sonraki kuralları karşılaştırarak, çiftlikte eşitliği ve adaleti vaadeden domuzlar tarafından konulan 7 Emir olarak adlandırılan hayvan koruma kurallarının daha sonra nasıl otoriter kurallara dönüştüğünü anlamak mümkündür.

7 Emir:

İki ayaküstünde yürüyen herkesi düşman bileceksin.

Dört ayak üstünde yürüyen ya da kanatları olan herkesi dost bileceksin.

Hiçbir hayvan giysi giymeyecek.

Hiçbir hayvan yatakta yatmayacak.

Hiçbir hayvan içki içmeyecek.

Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldürmeyecek.

* Çeviri araştırma sahibine aittir.

Bütün hayvanlar eşittir (Orwell,2018,33).

Fakat zamanla yönetimi devralan domuzların, yönetimde daha güçlü ve daha tatmin edici bir konum edinebilmek için bu kuralları değiştirdiği görülmektedir:

Sonraki kurallar:

Dört ayak iyidir, iki ayak daha iyidir.

Hiçbir hayvan sebepsiz yere öldürülemez.

Hiçbir hayvan çarşafly yataklarda uyuyamaz.

Bütün hayvanlar eşittir, bazıları daha eşittir (Orwell,2018,147).

Bu kural değişiklikleri, aslında insanların hayvanlar üzerinde gerçekleştirdiği baskıcı rejim adı altında “ötekileştirme” nin, artık yönetimdeki domuzlar üzerinden kendi türleri olan hayvanlara doğru nasıl evrildiğini göstermektedir. *Hayvan Çiftliği’nde hayvanlar, kendi koydukları kanunları kendileri yorumluyorlar. Hatta bir süre sonra başta kendilerinin koymuş oldukları Yedi Emir’i de farklı yorumlamaya, daha doğrusu kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamaya, en sonunda ise artık Yedi Emir’i kendi istedikleri gibi değiştirmeye başlıyorlar. (Akgül,2015,53).* Romanın son bölümünde domuzlar ile iş birliği içinde olan insanların bir arada oturdukları sırada aralarındaki diyalogta geçen bir ifade, hegemonya bağlamında gelişip, diğerlerini ötekileştirme ile sonuçlanan diyalektik ilişkileri özetler niteliktedir: *Sizler aşağı kesimden hayvanlarınızla uğraşmak zorundasınız, bizler de bizim aşağı sınıftan insanlarımızla uğraşmak zorundayız (Orwell, 2018,148).* Dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli nokta ise, romanın çiftlik hayvanlarının yeni liderleri domuzlarla eski liderleri insanların aynı dili kullanması ve mimiklerinin, davranışlarının, düşüncelerinin ve karakterlerinin birbirine benzediğini görerek son bulması, Hayvan Çiftliği’nde geçen iktidar değişim sürecinin aslında eski yönetimin sadece şekil değiştiren başka bir versiyonu olduğunu gözler önüne sermektedir.

Mücadele ruhunu yansıtan “Bütün hayvanlar eşittir.” sloganı zafer sonrası “Bütün hayvanlar eşittir ama bazıları daha eşittir.” şeklinde değişirken romanda yaratılan ütopya da distopyaya dönüşür (Bozkurt-vd,2018,322). Orwell, hiyerarşik düzene karşı eleştiri niteliği taşıyan Hayvan Çiftliği romanının ortaya çıkmasına olanak veren şu düşünceye ulaşır: *Eğer hayvanlar güçlerinin bilincinde olsaydı, bizler asla onları yönetemezdik. İnsanlar hayvanları, tıpkı zenginlerin proleteriyayı sömürdüğü gibi sömürmekte (Orwell,2018,150).* İşçi sınıfının uğradığı bariz haksızlıkların farkına varan Orwell, bu düşüncesini, onların da adaletsizliğin simgesel bir kurbanı olmasıyla ilişkilendirmiştir.

Birey veya gruplar tarafından, sosyal toplumsal, kültürel, fiziksel vb. gibi kişiye kişiye göre değişen norm ve ölçütler bağlamında “farklı” olarak addedilip, bu romandaki karşılığıyla iktidar kaygısının neden olduğu lider ve grubunun kendilerinden olmayanları “ötekileştirme” çabasını güç istenci kavramı ile bağdaştırarak açıklamak mümkündür. Nietzsche’nin ortaya attığı güç istenci kavramına göre, *güç istenci öğretisi ve bu öğretinin ortaya koyduğu güç mücadelesi, karşımıza kaotik, sürekli değişimin yaşandığı bir evren çıkarmaktadır. Bu değişimin temel dinamiği güç mücadelesidir. Bu güç mücadelesi ise, güç odaklarının bu evrene ilişkin kendi perspektiflerinden oluşturdukları yorum üzerinden gerçekleşmektedir (Soysal,2008,125).*

Yaşayan her canlının doğasında salt bir güç istenci olduğuna dikkat çeken ve yaşamın en temel gereği olarak nitelendirilen bu kavramla alakalı Nietzsche şu ifadeye yer vermiştir: *“Nerede bir canlı gördümse, orada kudret iradesi gördüm. Uşağın iradesinde bile efendi olma iradesi gördüm. Tek hazardır bu canlının vazgeçmek istemeyeceği (Nietzsche, 2004,95).* Buradan hareketle ve romandaki ast-üst/efendi-köle diyalektiğiyle ilintili olarak, bu olguların beraber varolduğu toplum veya gruplar arasındaki iktidar mücadelesi ve güç istemi, adaletsizlik ve eşitsizliğin en temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Hayvan Çiftliği romanında da yönetimin yeni sahibi domuzlar ile çiftliğin diğer sakinleri olan hayvanlar arasındaki eşitsizlik gözle görülür derecede belirginleşmiştir. Napoleon’un emir ve isteklerini, çiftlikteki öteki olarak görülen diğer hayvanlara

iletme gereği dahi duymadan kararlarını yalnız alması ve üstün grup olarak nitelendirilen domuzların sahip olduğu ayrıcalıklar, güç istencinin birey ve gruplar arasındaki ilişkiyi nasıl zedelediğini ortaya koymaktadır.

Romanda insanların ezici otoriterliğine ve acımasız yaptırımlarına karşı nefret duygusu besleyen tüm çiftlik hayvanları, efendi-köle diyalektiğindeki köle ile eş konumda iken öz bilincini gerçekleştirme konusunda efendi insana ihtiyaç duyan ve böylece insanların iktidarlığına son verdikten sonra mevcudiyetlerinin onaylanması için yönetimin yeni sahipleri olan domuzlar için Orwell şu ifadelere yer vermiştir: *Yıllar geçtikçe domuzlar gitgide insanlara benzemeye başlarlar. Dik yürürler, kamçı taşırlar ve de elbise giyerler. Ve sonunda Animalizm öğretisinin tek bir ilkesi kalır: Bütün hayvanlar eşittir fakat bazı hayvanlar ötekilerden daha fazla eşittir* (Orwell, 2018, 158). Napoleon'un, Hayvan Çiftliği (Animal Farm)'nin adını, daha uygun düşeceğini düşünerek Beylik Çiftliği (Manor Farm) olarak değiştirmesi de adeta bunu kanıtlar niteliktedir.

5. SONUÇ

Çalışmada amaçlandığı üzere efendi-köle diyalektiğindeki efendi konumundaki çiftlik sahibi insanlar tarafından “ötekileştirilen” köle konumundaki hayvanların, zamanla oluşturdukları düzen ve hiyerarşi, sosyolojik araştırma metoduyla incelenmiştir.

Orwell'in 1945 yılında yayınlanan ve Rus Devrimi ile ardından gelen bürokratikleşmeyi anlatan roman, Sanayi Devrimi sonrasında değişen üretim şeklinin toplumdaki sınıfsal ayrımları, dolayısıyla “ötekileştirilen” lerin de değiştiği bir düzeni yansıtmaktadır. Romanda yönetime başkaldıran hayvanlardan bir kısmının içindeki kölelik hafızası öylesine baskındır ki başkaldırdan sonra kendilerine bir efendi benliği kurgulayamazlar. Domuzların insanların yerini alıp diğer hayvanlara eziyet etmesiyle çiftlikteki yozlaşma baş göstermeye başlamıştır. Sahipleri tarafından “öteki” gözüyle bakılıp hafife alınan çiftlik hayvanları, isyandan sonra “öteki” değil, artık “öteki gözüyle bakan” efendi konumuna erişmişlerdir. Hayvan Çiftliği'nde adı geçen iki tür hayvan (domuzlar ve diğerleri) kendisini inşa ederken farklı imgelemeler kullanmışlardır. Domuzlar kendilerini var ederken; efendiyi kendi bilincinde inkar eder ancak efendiye itaat etmeye ya da efendi gibi davranmaya devam ederek efendiliği zamansal olarak ileriye taşır. Başka bir deyişle köle olduğu zaman kendini bir efendi olarak modellemektedir. Tecrübe ettiği efendinin bilincini arzu ederek ve ona benzeyerek “öteki” bilincini yıkmaya çalışarak kendi bilincini yeniden inşa etmektedir. Diğer grup hayvanlar ise kendilerini, içinde taşıdıkları muhtemel “öteki” bilinci ile var ederler. Roman boyunca, güç birikimi dilden ve söylemin kullanılmasından kaynaklanmaktadır diğer bir deyişle dil ve kelimelerin otoritesi sayesinde, Bay Jones'un iktidarlardan alıkonulması ve Napoleon'un diktatörlüğünün demokratik olmayan yükselişi mümkün olur.

Köleliğin -görünüşe göre- günümüz tarihinden silinmiş olmasına karşın imgesel olarak mevcudiyetini devam ettirdiği söylenebilir. Kadın/erkek, işçi/işveren, yöneten/yönetilen, insan/hayvan arasında güce dayalı kurulan ilişkilerin temelinde birinin diğerini “ötekileştirme” sinden kaynaklanan kölelik-efendilik ikililiği bulunmaktadır. İş olgusu nedeniyle insanlar arasındaki kurulan ilişkilerin aynı zamanda çelişkiler üretmesi de kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla bu hegemonya ideolojisi altında ortaya çıkan ilişki, “öteki” nin varlığını doğurmaktadır. Başka bir ifadeyle, “öteki” ile “ötekiyi var eden” bu güç temelindeki ast ve üst arasındaki ilişki, efendi/köle diyalektiği ile yorumlanan ve eşit olmayan güç sahipleri arasındaki ilişkinin bir türüdür. Güç sahipleri ile onlara denk olmadığı düşünüldüğünden “ötekileştirilen” ler arasındaki böylesine bir ilişkiyi ironik tarzdaki anlatımıyla öyküleyen bir roman olarak Hayvan Çiftliği, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (2004). Felsefe terimleri sözlüğü. Ankara: İnkılap Yayınları.

Akgül, D. vd. (2015). Hayvan çiftliği adlı eser üzerine konuşmalar, Yayımlanmış hukuk röportajı, Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kırıkkale.

- Arar, Y. B. ve Bilgin, N. (2010). Gazetelerde ötekileştirme pratikleri: Türk basını üzerine bir inceleme. İletişim Kuram Araştırma Dergisi, 30, 1-18.
- Aristotle. (1941). De anima. The Basic Works of Aristotle. C.1, New York: Random House.
- Aytaç, Ö. (2004). Kapitalizm ve hegemonya ilişkileri bağlamında boş zaman., C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 28/2, 115-138.
- Bozkurt, K. Günay, A. ve Çelik, R. (2018). Hayvan çiftliği romanındaki ast üst ilişkilerinin efendi köle diyalektiği bağlamında incelenmesi. International Journal of Economic and Administrative Studies, 17. UIK Özel Sayısı, 319-332.
- Çiftçi, G. (2013). Kitap incelemesi: Animal farm (hayvan çiftliği). Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives Dergisi, 1/2, 15-16.
- Freud, S. (1994). Kendi kendine psikanaliz (T. Büyükören, çev.). İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Genç, H. (2020). Ötekinin ötekisini anlatan roman: O/Hakkârî'de bir mevsim. Folklor/Edebiyat, 26/103, 451-462.
- Gramsci, A. (1997). Hapishane defterleri (A. Cemgil, çev.). İstanbul: Belge Yayınları.
- Jung, C. G. (2005). Dört arketip (Z. A. Yılmaz, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kula, O. B. (1992). Alman kültüründe Türk imgesi. Ankara: Gündoğan Yayınevi.
- Kundakcı, F. (2013). Heteroseksizm ve ötekileştirme eleştirisi. Liberal Düşünce Dergisi, 18/71, 65-79.
- Küçükalp, D. (2010). Efendi-köle ahlâkı vs. efendi köle diyalektiği. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29/1, 53-63.
- Nietzsche, F. (2004). Zerdüşt böyle diyordu (O. Derinsu, çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Onur, H. (2003). Öteki sorunsalının "alterite" kavramı çerçevesinde yeniden okunması üzerine bir deneme. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21/2, 255-277.
- Orwell, G. (2018). Hayvan çiftliği (C. Üster, çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Orwell, G. (2019). 1984 (C. Üster, çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Özkan, S. (2018). Politik iktidar bağlamında hayvan çiftliği romanı. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7/2, 1434-1437.
- Özsürer, E. (2012). Türk-Yunan ilişkilerinde "biz" ve "öteki" önyargıların dinamikleri. Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), 1/2, 269-309.
- Polat, F. ve Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi, 1/1, 38-48.
- Püsküllüoğlu, Ali. (2000). Türkçe sözlük, B.3, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sağlam, T. Çay ve Yaşar, M. (2017) Teoride, pratikte ve araştırmalarda öteki ve ötekileştirme. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12/3, 135-154.
- Soysal, S. (2008). Güç istenci ve yorum. Tabula Rasa-Felsefe & Teoloji, 8, 125-135.
- Ulağlı, S. (2006). İmgebilim "ötekinin" bilimine giriş. Ankara: Sinemis Yayınları.
- Uygur, N. (1997). Dilin gücü. İstanbul: Yky Yayınları.
- Yağbasan, M. ve Şiş, A. (2006). Kamu kurumlarında iletişimsel ortamın analizi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16/1, 269-284.
- ENCYCLOPEDIA BRITANNICA. Animal farm and nineteen eighty-four. <https://www.britannica.com/biography/George-Orwell/Animal-Farm-and-Nineteen-Eighty-four> adresinden erişildi. (ET: 14.10. 2020)